

Антоніна ЦАРУК

СТЕЖКАМИ СТОЛІТЬ З АНТОНІНОЮ КОРІНЬ:

БОЇ БЕЗ ПРАВИЛ

Корінь А. Стежками століть – III : вірші, переклади, переспіви / Антоніна Корінь. – Кропивницький : Видавець Лисенко В.Ф., 2019. – 156 с.

2010 року побачило світ перше видання збірки «Стежками століть», аби принести своїй авторці довгоочікуване лауреатство – премію імені Євгена Маланюка в номінації «Переклади».

Перекладацькою діяльністю Антоніна Корінь займається, скільки себе пам'ятає, бо народилася на Чернігівщині, і рідне село було рівновіддалене від Білорусі й Росії на 25 кілометрів, що не могло не позначитися на місцевому діалекті. Феномен, що визначив подальшу творчу стежку героїні нашого опусу, був зауважений літературознавцем Марком Богословським під час занять літературної студії: спілкуючись російською в російськомовному середовищі, вона виношувала українське слово, щоб «розродитись віршем». Як стверджує поетеса, тривалий час вона не замислювалась над цим. Коли ж довелося працювати в Білорусі, то активно вивчала сусідню мову, літературу, була дописувачкою до газет. Можливо, в такий спосіб шукала реалізації дитяча мрія стати журналісткою, бути суб'єктом подій, пропонуючи власну інтерпретацію. Згадує, як у час перебудови, працюючи в обласній бібліотеці для дітей ім. А. Гайдара, прийшла на роботу з чіткою відповіддю на питання, поставлене в літстудії «Сівач» Володимиром Базилевським щодо мови спілкування. Кодом самоусвідомлення стала протидія радянським приписам, за якими українська мова була приречена на вимирання. Тож перекладацька діяльність А. Корінь спрямована на демонстрацію можливостей рідної мови передавати багатство смислів, тонкі вібрації почуттів, енергію любові. Власне, збірка «Стежками століть» – унаочнення цього прагнення.

Третє, змінене видання «Стежками століть», 2019 р. – та ж обкладинка з фоторепродукціями полотен народного художника Михайла Біласа, той же формат. Але то на перший погляд. Щоб оцінити поступ авторки, вдамося до порівняльного аналізу, щоб аргументовано відповісти, що зумовило нарікання поетеси: «Подарувала 80 книг – і всі мовчать».

Композиційно 1-е видання давало розлогу відповідь, по-перше, щодо розуміння ролі та значення художнього перекладу як на особистісному рівні – залученням суб'єкта до репродукування літературних творів, так і на загальнолюдському – міжкультурних зв'язків і впливів. По-друге, засвідчило широку палітру читацьких уподобань авторки, її прагнення мовно адаптувати твори білоруської літератури (М. Багданович, Я. Колас, Я. Купала), російської (М. Алігер, Є. Євтушенко, А. Дементьєв, Ю. Друніна, М. Цветаєва) та російськомовних поетів-земляків (Дон-Амінадо, Н. Ільїн, Л. Колесник, Т. Гусинський, А. Брагінська, О. Маськова, Ю. Касілов, О. Полевіна, А. Юрченко) до вітчизняного читача. Водночас на російську було перекладено по

кілька поезій Є. Маланюка, В. Гончаренка, Я. Славутича, Н. Фурси та ін. Очевидно, укладання реєстру авторів за алфавітом мало на меті продемонструвати демократичні засади підходу до перекладацького вибору, оскільки робота виконувалась не на держзамовлення із фінансуванням, як це має місце в офіційних відносинах між видавництвом і перекладацьким корпусом, а добровільно, за покликом душі, а отже, і ставлення до неї відповідне – як до хобі. Тож які можуть бути претензії до авторки, яка перекладає твори своїх друзів і визначає їхнє місце між всесвітньовідомих імен, поміж класиків національних літератур? Такі собі реверанси то до україномовного читача, то до того, хто володіє лише «общепонятним».

Переспіви виявили домінування азійського вектору: в'єтнамська, давньоіндійська поезія, китайські та давньояпонські мотиви. Тематика розмаїта, що спонукає до висновку про переклад того, що співзвучне творчому кредо і світовідчуттю А. Корінь, зокрема її дружньої любові до колег по перу:

Все життя друзям вірші пишу.

В наших душах погане гашу,

Доброта щоб не кидала нас,

Щоб вогонь в наших душах не згас (за А. Дементьєвим), –

із контраверсійними фінальними рядками:

Хоч у віршах я хочу дружить.

І в розлуці із друзями – жить.

Перечитала ці рядки – й подумала, наскільки спрощено-примітивовано висловлювалися розпіарені поети колишнього Союзу: не торкнуло. Не поезія, яка мала б відкрити п'ятий клапан серця, а якийсь слоган для всеїдних. Плакатне слово, штучне. Але то проблема не перекладачки, а художнього несмаку віршаря. Гірке відлуння «дружби з примусу» в совковому колгоспі.

Отже, поезотворчість як втеча від самотності, як спроба гармонізації простору стосунків. Варто дослідити афористику збірки – а ми усвідомлюємо, що заради неї й приковують себе до столу! – й іронічна зухвалість виявиться лише маскою ліричної героїні, під якою – місяцева печаль світити одиницям, бо місяць «в щербатості – й то богорівний. Дарує світло й нагород не жде» (за О. Денисовою), а ще конфлікт поколінь: «Не нахабство драгує у юних, – догодження вбиває мене» (за Ю. Друніною).

Збірка 2019 – насправді не змінена, а нова, починаючи із вдячного листа професорки НАУ Т. Саєнко, використаного «замість передмови» та її ж присвяти поетесі. Нові й обидва розділи – вибраних авторських поезій за майже 4 десятиліття «Тепер і півжиття тому» та нових переспівів і перекладів, цього разу укладених за країнами і присвячених інтердрузям. Ареал охоплення доволі широкий: Бельгія, Болгарія, Вірменія, Греція, Іспанія, Італія, Німеччина, Польща, Португалія, Росія, Туреччина, Франція.

Прискіпливий тематологічний фокус, вимогливіша увага до слова: «Подумай про це безумство, / таке очевидне... <...> Планета на ладан дише, / А він собі вірша пише» («Подумай про це», К. Бюрньо); «Візьміть-но слово за основу / і на вогонь поставте слово» («Мистецтво поезії», Р. Кено); «Поети живуть мимо страху» («Діло поетів», Н. Вреттакос). Філософська лірика

Орхана Велі («*Життя нам дається дарма...*»), афоризми від Абу-аль-Атакії («*Нещастя у цьому світі ще більші, аніж піску...*»), філософема Абу-Ала-аль-Маарри («*зрадієш і смерті ти – після страждання*»), печальна іронія Жака Превера стосовно вирубування лісів задля настійливого наголошення перед читачами газет проблеми знищення зелених легень планети; їдкий сарказм О. Пушкіна на адресу друга-царя із наданих поетові свобод, окрім головної – поваги до народу і його голосу; ретрансляція громадянських роздумів Саші Чорного дивовижно нагадує сьогодення: «*Як багато говоріння / і дебатів, і скигління...*»

Мабуть, Антоніна Корінь – найіронічніша поетка із краян, тому поціновує й чуже слівце з перцем, зокрема Й. В. Гете: «*Як інших нам пізнати? / То нескладні діла: / Для цього є насмішка й похвала*». Або: «*Так, знаємо, як хвалите і славите: / Собі, не нам ви пам'ятники ставите*».

Отже, слово як покликання, життя і смерть, ну і, звісно, кохання – вектори зацікавлення перекладачки. Про кохання – лаконічно: «*Сьогодні її я бачив... Вона озирнулась здаля... Сьогодні я вірю в Бога*», «*Що воно, ця поезія? Та невже ти не знаєш? Поезія вся – це ти!*» (Г. А. Бекер)

Однак не можу не зауважити хиби цього розділу: навряд чи побачить юний читайлик добірку з вірменської, «сховану» серед «дорослої» поезії. (А можна було б укласти дитячу збілочку, об'єднавши драматичну казку з 1-го видання «Я рахую до п'яти» В. Бартенева з перекладами віршів Сільви Капутікян та прикрасити малюнками юних художників.) Надибуються й прикрі слова-покручі та вирази: «розрушений» дім, «Без тебе я уже не буду ціла». До речі, контрастує збірці тональність віршів Генки Богданової – їхня мажорність створює прикре враження неприродності, штучності, тож доводиться апелювати до епіграфа збірки, взятого із С. Єсеніна: «*Грубим дається радість, / Ніжним дається печаль*».

І насамкінець – про новооприятлені поезії А. Корінь. Ліроепічний твір «В інтернаті для престарілих» вражає досконалим поєднанням глибокого змісту і простої форми, нібито нарочитою буденністю філософічного прологу:

*Душа жінок не відає логіки
(вона нам тільки заважає) –
вслід за візитом в онкологію –
в чуже нещастя поспіша...*

Ощадливість у тропях і синтаксичних фігурах: «*Здавалось, тут вже не до радості, здається, всі пережили*». Поетеса навіює очікування зустрічі самотньою жінкою, чий профіль у вікні – немов портрет у рамі, коли бракує слів, коли зростає страх не виправдати довіру – світло ув очах, коли свідком – ялинка, яка сама себе соромиться. Але цій зустрічі не бракує головного – співчуття, милосердної участі в долі літньої мешканки державних хоромів (відчуваєте мимовільний сарказм?), бо ловить погляд відвідувачки «*і біль утрат, і відчай погляду, й тремтіння хворої руки...*» Щоб у читача не склалося хибного враження, що авторка прагне викликати лише розчулення, сфокусуємо увагу на її емпатичному бажанні вислухати, дати волю зболеним

словам самотньої старості, тобто подарувати не так і багато – трохи уваги, спробу «знеболення» словом.

Отже, екологія душі і слова – мотив, що відлунує в авторських рядках і перекладах. Як продовження розмислів – етюд «Примірюю роль». У театрі життя перебирає лірична героїня театральні посади, головні й другорядні, приміряє ролі з активною чи пасивною життєвою позицією, аби врешті-решт провокативно заявити про незалежний вибір: «піду в двірники – очищатиму всі території». «Примірюючи» її намір із волевиявленням письменниці, можемо констатувати символічне вуалювання задумів на царині пародії та сатири, які А. Корінь успішно реалізує на сторінках «Первой городской» упродовж кількох років, бо сміх – найнадійніша зброя на літературних теренах. На доказ наступального викриття процитую рядки: *«Завівсь один «Сальєрі» поміж нас / і «Моцартів» збиває з пантелику», «хто обіцяє багато, робить – мало» («Моцарти і Сальєрі»).*

Воскресають у віршах, немов у вербальних світлинах душі, події, чий вік – за третину століття, коли ще ходила А. Корінь не обтяженою низкою почесних грамот, поважних звань і міжнародних нагород зі своїми віршами до редактора, який, за її словами, не любив молодих, бо *«в слові зеленому – повно води»*, і зраділа вона вперше, що не молода, що зважилась на збірку не в зеленому віці, та й задумалася, на який сподіватися врожай, якщо не дбати про засів.

Життєва мудрість водить її пером, зізнаючись у любовній війні двох, війні як науці мовчання, як змовницькій розкоші мати таємницю про те, що об'єднує і руйнує долі («Таємниця»). Урешті, поетеса формулює характеристику стану літературної еліти: *«Вірші – бої без правил» («Новорічний блюз»)*, аби відкрити світ парадоксів, розхитану вісь опертя, де мусиш вижити в хаосі задля добротворення, що не має ні віршованого розміру, ні рими – лишень деінде вирине епітет для потвердження оксюмору життя і метафори його – *«бої без правил»*.

Стисло про нове у стилістичній манері авторки: рядок став коротшим, речення – простішими, твори – філософічнішими й афористично закоріненими в сьогодення: *«Душа чиясь у вічність лине. Живих – мобільні ждуть дзвінки», «Війна – багатодітна мати», «А для прози – немає музи, віриш?», «Хай завжди знайдеться хтось, хто прихилить небо», «Довше б цим дітям не знати, що користь затьмарить красу»*. І завершити хочеться перспекцією авторки 1991 року:

*А тіло моє неслухняне
все ходить в город і в сад.
А серце моє полум'яне
все пам'ять вертає назад.
А душу мою нерозп'яту
все вітер зриває ввись.
А слово моє ви ще вип'єте
і крикнете «гірко!» колись...*

Тож, повертаючись до запитання авторки, чому читач мовчить, мушу запропонувати версію: причини різні, але чомусь найчастіше ми економимо час, коли необхідне порозуміння наодинці зі словом, усвідомлення, чи на ту справу поклав своє життя. Легше знайти друзів на святковій оді і хвалебні промови з нагоди презентації, а про те, що болить, там не говорять. Третє видання збірки «Стежками століть» переконує: А. Корінь розпочала цілеспрямований селекційний відбір у перекладацькій діяльності. А її самобутня поезія, та, що пройшла перевірку часом, сприймається гідною конкуренткою читацьким смакам перекладачки.

м. Кропивницький